

Հ Ա Ն Գ Ի Ե Ս Թ Ա Գ Ա Դ Ի Ռ Ի Թ Ե Ա Ն

Ն . Վ Ե Հ Ա Փ . Ժ Օ Ր Ժ Ե . Վ Ե Հ Ա Պ Ե Տ Ի Ն Ա Ն Գ Լ Ի Ո Յ

Այսօր 1911 - Յունիս 21 - Մեծն Բրիտանիոյ թագաւոր - Կայսեր Վեհափառ Փօրթ Ե . Ի թագադրութեան հանդէսները տեղի կ'ունենան Անգլիոյ Մայրքաղաքին Լոնտոնի մէջ , ուր հաւաքուած են ոչ միայն աշխարհի բոլոր թագաւորներն կամ անոնց ներկայացուցիչները , այլ և անգլիական այդ տիպար և օրինակելի ազգը սիրող և անոր համակրող բոլոր ազգերէն ու դասակարգերէն հանգիստ կաններ :

Անտոյի չ'պիտի բլլայ ուրեմն՝ երբ եղիպտոսեան հայրն ալ փափաքին Անգլիական մեծաւոր ազգին համաշխարհային ու տեղեկական խրախճանութեանցը մասնակցիլ , յարգանքի բաժին մը իւրացնելու համար աշխարհահասակ Վեհափառ թագաւորին թողան , և երբեք չ'խաղաղաւոր թագաւորին որդւոյն և յաջորդի՝ Վեհափառ Փօրթ Ե . թագաւորին , և Նազելափառ Մէրի թագաւորին թագադրութեան շքեղ հանդէսներուն առիթներէն օգտուելով :

Չուտ անձնական դատարար մը , կամ սահմանափակ շրջանակի անհասանելու համոզումը չէ որ կարտայայտեմ այս քանի մը անբարեկամ տողերուն մէջ՝ շատ անգամներ և բազմաթիւ առիթներով յիշեցուած և ճշմարտութեան կարգ անցած իրողութիւն մ'է թէ՛ եւրոպայի բոլոր փոքր ազգերը Անգլիոյ իշխան զօրաւոր մնալուն փափաքող են և իրենց համար Անգլիական դարչն ազատութեան և արդարութեան հոմանիչ է . և առհասարակ ամէն անգլիականներ՝ Մեծն Բրիտանիոյ համաշխարհային ազգեցութիւնը գլխաւոր պատուար կը նկատեն բնապետութեան դէմ :

Եւրոպական բանխոյզ ժողովուրդներու սրտին մէջ այս սիրովարար տագնաութիւնը ներշնչող ազգի մը Վեհափառին ընծայուած պատիւներէն է՝ որ ամենափոքր մաս մը բաժնետէ՛ր - աւելի պատանգ պիտի ըլլար բով . իսկ ըստ՝ - հայրենու պահանջին կողմը արձանագրել կուզենք , այսօր Արշալոյսի բարձր ընթերցողներուն հետ , առաջին էջին մէջ՝ մեր աչքին առջև ունենալով՝ թագաւորը պատրաստ Վեհափառ և Իմաստուն Կուսմանը , Փօրթ Ե . Փագաւոր - Կայսրը և Մէրի թագաւորին իրենց արքայական շքազեպտով :

Կամ որ այսօր գեղեցիկ առիթը կը ներկայանայ Անգլիական փառաստան տղիկ երկու փայլուն ստղերներուն - թագաւորին և թագուհւոյն - փառքը տարիտուելու . աւելորդ չ'պիտի ըլլայ սակաւ ինչ զբաղիլ Անգլիական օրի նակելի ազգին անցեալովն ու ներկայով , որոնք կրնան հետեւիլ օրինակներ ըլլալ փոքր ազգերուն . որոնց մէջ պիտի ժողովրդ թուել հայրեն ալ , որոնք եթէ Անգլիական հրաշքան ազգեցութիւններէն մեծ օգուտներ տեսած չեն , սակայն բոլորովին զրկուած ալ չեն այդ հոգածու ազգին միջխաղաղ և ոգիտուող հայրերէն :

Ինչ թարմ է օրինակը՝ եթէ աւելի ուրիշներ մեզի անմատչելի մնացած և կամ աւելի հին պատմութեան մէջ անցած են . . .

Պերկիկոյի Արքեպիսկոպոսը Ատանայի Հայկական կոտորածներուն առթիւ հետեւեալ յայտել նամակը գրկած էր Հայոց Պարտիքը Ամեն . Գուրեման Տէր Եղիշէ Արքայանին :

Պիտոյս Բուրքը Պերկիկոյի
8 Ապրիլ 1909

« Ձեր Արքայանին .
« Բաւնակախ . Մարտ Կրիկոնի Պոչիս աշխարհեան պատեհանքներէն օգտուելով՝ ողջունելու կոչուեալ հոգեւոր Պետիկոյի ազգի մը , որ Բիսսոսի անուան հուար այնքան յարգաւորած է .

« Ձեզի ծածօր կրնայ ըլլալ թէ՛ ուրիշ պատեհանք զգածուած են՝ որ Անգլիոյ այնքան ինչ բան ըրած է Հայոց պատարարներէն համար .

« Տակալին վերջու եր . անգամ մ'ալ յազուեցանք մասնայի շխուռ շարժումն առիւ . կը յուսաւ և կը մտաբերէր , նոր Մանուկապետ թուրքիս թագաւորանունի և խաղաղութեան դատարար ըլլալ մը պիտի կրնայ նստստեղ Ձեր ազգին և Թրքական պետարան իրիստեանց յետնուն համար :

Հաւաստիք ինձ
Ձեր Արքայանին հաւաստիք մտաւ ի Բիսսոսս
Պերկիկոյի Արքեպիսկոպոս
(Մտաւորութիւն)

Հայրենու նկատմամբ այս զգացումը տածող և սնուցող ազգէ մը , երբ մանուկ անիկայ Մեծն Բրիտանիոյ պէս մեծապստեղ և իրապէս Մահաճանապարհան Տէրութիւն մըն է , իրաւունք ունիւր շատ բաներ յուսուելու և ատոր փոխարէն՝ պարտաւորութիւն պէտք է զգանք մարտնչելու եւրոպայի բոլոր փոքր ազգերուն հետ , որ Անգլիոյ միշտ զօրութեան մնալ և սնոր Մահաճանապարհան թագաւորները և կարտեւ իշխան իրենց արգարտիքով Մակամուլըս իրող արդարութեան կը բարոյցին . և ազգերու խաղաղութիւնը պահպանելու և յառաջիկայի իրենց ստեղծելու իրենց անկաշկանգ ջանքերովը՝ որով ժողովրդասիրութիւն ու անոր

բարորութիւնը յառաջ թերեւ կը ճգնին . կը յուսամ թէ՛ եղիպտոսեան հայրենու այս սրտարուզի մաղմանքները՝ Անգլիոյ Վեհափառներուն նուիրուած , չ'պիտի վիրաւորեն եղիպտոսի կարգ մը հակակոչական Մամուլ ներկայացուցիչներուն դիւրաբարով զգացումները : Եթէ խորապէս և անկողմնակալօրէն մտածեն անոնք , վերջ ի վերջոյ ամենքն ալ պիտի համոզուին թէ՛ եղիպտոսի արդի զարգացումը , ազատութիւնը , յառաջգիւղարկութիւնը և ամէն ինչ , Անգլիական ուղղութեամբ ստացուած կրթութեան և դաստիարակութեան կը պարտին իրենք :

Եթէ այսպէս չ'խոտորանին կամ չուզեն խոտորանիլ . եւ իրենց յարառն օրինակներ պիտի տամ՝ Պարթիոյ դաստիարակներէն առնելով , ուր տակաւին իմանալու աղիտութիւնը կը տրիւ իր բոլոր արհաւիրքներով :

Պարսկի 3 Յունուար 910 թուոյն մէջ ամբողջ Հայաստանը պատու պաշտօնատարի մը թղթաւորութիւնը հրատարակուած է , յորում յարգելի թղթակցիցը ժէտն թուրքերու և հայ կուսակցութեան մը յարաբերական եղանակը և դարձեալ կարգ տարրաւորել էր յետոյ , կը հասնի արեւելեան Վիլայէթի մը՝ ուր թիլիսի յեախիտեհն ճանաչուած պեղարք թուրք Կաթը մը (դատաւոր) հետեւեալ բառերով կընդունի մտղիւնքի ուղեւորը , որ իմանգամայն Պարսկի թղթակցին է .

« Բարի եկաւ մեր Վեհափառներ , Մեծն այս փայլալիկ միջ առնելու ալ Մանուկապետին զաւակներն են . և Անգլիկոն է ՄԱՀԱՂԱՂԱՎՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՐԸ . »

Երբ խաւարակուած թուրքի Վիլայէթիներէն մէկուն ծեղունի դատարար այս բացառանքութիւնները կուզէ անգլիացի ճամբորդի մը . ճիշտի ևս առաւել մեր եղիպտոսի դժգոհ ընթերցող պարտաւոր են կրկնելու նոյնիմաստ բացառանքութիւններ . իրենք որ Անգլիոյ շնորհները առատապարհի լայնածառ և կուսարարած գիտութեանէն և ուսումնէն օգտուած և այսօրուն իրենց լայնածառ սանձարձակ սղատութիւնը կը պարտին Անգլիոյ լայնախոս ազատամտութեանը :

Երբ պատուական եղիպտոսները կրնան ուրանալ թէ՛ անգլիական դրուումէն առաջ՝ եղիպտոսներէն շատերը պարզ սարակներ և սոխորական առեւտուրի առարկայ էին . ու իր գերի կը վաճառուէին . մինչ Անգլիական հզօր ազգեցութիւնը իմայն կրցաւ գերեզմանութիւնը իրաւունքն ինչ եղիպտոսէն և անոր սահմանակից երկրներէն : Իսկ ջանախնայ և հարստահարեալ Ֆէլլահներուն համար՝ Լոյսա Քիչիք մը պէտք եղաւ , որ ի հարկին կանանաւոր պատեհանք մը իրաւութեանը զանաւոր : (տես թագաւոր 910 Մայիս 11 թիւը) :

Անգլիա գերազանցապէս Մահաճանապարհան թագաւորութիւն մ'է ու անոր Վեհափառները ազատութեան ու սահմանադրութեան Վեհափառներ իմայն կրնան ըլլալ :

Անգլիոյ Վարչական կազմին մէջ խոտուած են Ազնուականները - Լորտերու ժողովը - Ազնուականները , Գործառնականները , Իւշխանացիք և Միութեանակները :

Վերջին 1910 ընտրութեանց փուլերուն ուշի ուշով հետեւեալ մը՝ հիւսուածով միայն կրնայ զիտել այն դասակարգային պայտարը , որ հզօր թափով մը տեղի կուսենար Անգլիոյ բազմաթիւն աշխարհը ներկայացնող այլ և այլ կուսակցութիւններու մէջ :

Վարչապետ Մր . Էսթրիլի՝ ազատական և հզօր դահլիճի զԼալին անցած՝ Լորտերու առանձնանորոշութեան լրատւ ձեռք գնել կուզէր , և այս նպատակաւ կոչուէ կ'ընենք երկրին ժողովրդեան . յայտարարելով որ՝ « Եթէ կարելի չէ Լորտերու ժողովը բոլորովին վերջնել , գտնէ այն աստիճան ընտրական գրութեան վերածելու է այն , որ կ'ընք ալ երեսփոխան ժողովին պէս երեսփոխ ըլլալ տիրող ժողովրդային հասարակութեան » :

Աւելի անոնք ծրագրին մէջ յաջողուելու համար կը կըրթնէր այն որոշումն . զոր Սըր Հէնրի Բէմպլը Պէնըմէնքը բռնաբերելու տուած էր երեսփոխան ժողովին մէջ՝ որ հետեւեալն է . « Որպէսզի ժողովուրդին կամքն անոր ներկայացուցիչներէն կուզէ արտայայտուած եղանակով գործադրուի , պէտք է որ երեսփոխան ժողովին կողմէ բռնաբերուած օրինակները մերժուելու կամ փոփոխուելու համար Լորտերու ժողովին ունեցած իրաւասութիւնը սահմանափակուի » :

Ասիկա բարձր ժողովրդասիրական զգացում մ'էր կարելի է փնտռել . երբ անիկայ կարտայայտուի մահաւանդ 600է աւելի անգամներէ ընդհանրած երեսփոխան ժողովին մէջ . սրտն րանի մը միջին հողիներու բռնաբերովը ընտրուած կըլլան և Անգլիոյ նման մեծածաւալ կայսրութեան մը ճակատագիրը վարելու կոչուած են :

Երկրակի թագաւորութիւն .
Տառ տեղեր կարգացած և հաստատուած եմ որ Անգլիոյ

մէջ գործաւորներն աւելի բարձր դիրք և վիճակ ունին , քան ուրիշ ո՛ր է երկրի մէջ . աւելի ազգէ կ'ապրին . աւելի անկախ են և արդէն գործաւորական բարենորոգումներու Մայր-երկիրն Անգլիա եղած է ի սկզբանէ անտի . Իսկ գործաւորական այսպիսի նախանձնիկ վիճակի մը ստեղծումը Մեծն Բրիտանիա կը պարտի Գործաւորական կուսակցութեան - Լնկեղծարութեան :

Անգլիոյ մէջ Լորտերու և Վարչապետներու գրագիրները՝ մանկալիներն ու ծառանքը չեն որ կը խօսին ժողովրդեան հետ . չեն ամենէն նշանաւոր վարչական անձնակազմներ կ'իջնան ժողովրդական խաւերու մէջ ու իրենց սկզբունքներն ու ծրագիրները անձամբ կը բացատրեն գումարաւորներու և առեւտրախառնութեանց միջոցաւ :

Այսպիսի գումարանց գրուածներ կարելի է փնտռել դարձեալ 910 թիւի յերեսփոխանական ընտրութեանց ճառերուն մէջ , որոնք յատկանշական և օրինակելի են ուրիշ փոքր ազգերու համար , և կարծէ որ անոնցմէ մէկ քանիներն ալ այս սեղմ տողերուն մէջ ամփոփուին :

Ընտրական ճառերուն մէջ նշանակելի տեղ կը գրուէ 1409 Քիլիտեմբերին Լոնտոնի Ալպէթ Հօլի սրահին մէջ կատարուած մեծ գումարումը , ուր ներկայ եղած են բոլոր նախարարները և ուր առնախօսուած են Վարչապետ Մր . Էսթրիլի և Էլեմիտը նախարար Մր . Լոյսա ձօրձ . Այդ մեծ գումարման մէջ որոշում մը կը բռնաբերուի հետեւեալ ստով . « Ժողովոյ շնորհակալութեան և անխախտելի վստահութիւն կը յայտնէ Ազատական կուսակցութեան Պետին և կը խոտուան իր բոլոր ուժով զօրավիզ ըլլալ այն ամէն ջանքերուն զոր Մր . Էսթրիլի պիտի ընէ ընտրուած երեսփոխան ժողովին իրաւանց դէմ Լորտերուն կողմէ ուղղուած յարձակումին դիմագրելու համար և միանգամ ընդ միշտ հաստատուելու համար այն սկզբունքը թէ՛ Ազգային քաղաքական ամէն ինչիւններու մէջ նախապատուութիւն պիտի ունենայ կուսփոխան ժողովին միջոցաւ յայտնուած ժողովրդին կամքը » :

Լոյսա Բօզպէրի արամաբանական չ'գտնելով հանդերձ Վարչապետին շարժումները , Լորտերու ժողովին բարենորոգման առաջարկ ինք կը բերէ . և միւս կողմէ կաւեղնէ թէ՛ հարկ է որ Լորտերը ձեռք ձեռքի տալով կայսրութիւնը փրկեն այս աղետէն - այսինքն Լորտերու Վէթիօնի սպանանցող վտանգէն - որուն պատասխանելով Լորտ Մօրլի , կ'ընէ թէ՛ Լորտ Բօզպէրի առաջարկը երեսփոխան ժողովին կողմէ առաջարկուած ապագայ Լորտերու ժողովը չի պիտի յաջողի վերջ տալ երկու ժողովներու շփոթներուն : Այսպիսի մ'ալ Անգլիոյ Վարչական ժողովներուն վիճարանելու եղանակին վրայ ինչէն ինչ անոնք փնտրուած իրաւունքները իրենց հզօր պայտար՝ վիճարանութիւններն ու առեւտրախառնութիւնները շարժանակէն սկսուած թափով :

Թողլով որ անցեալ տարուան ելմտադրոյցի բռնաբերութեան վիճարանութիւնէն ծագում առած Լորտերու իրաւասութիւնները սահմանափակուելու խնդիրը արձարեալով Վարչական քաղաքական զէմքեր ինչպէս են Բօզպէրի , Պալֆուրի , Էսթրիլի , Լէնտաուսի , Բէմպլի , Մօրլի , Լոյսա ձօրձ . Էսթրիլի , Բըրքլըն , Բէյր Հարիսի , Մասթրեմէն , Մաքսոնալտ և զեւ ուրիշ շատ մը Լորտեր և Միթրներ փայլուն համար . չինն իրենց ընտրական շրջանակներուն , կամ ամբողջ անգլիական ազգին մէջ , ի գէպ կը նկատուի փակուած մը բանալի տեղի մէջ , յիշատակելու համար անոնք Լորտի մը՝ որ բաւորապէս աւելի ժամանակ մը Անգլիոյ Վեհափառներ եղիպտոսի լիազօր ներկայացուցիչը եղաւ և անհամար բարեկարգութիւններ մտցուց եղիպտոսի բացմտարը և այլապիսի ցեղերով խճողուած ազգաբնակչութեանց Վարչային կազմին մէջ :

Լոյսա Բիօլթրն է այն , որ իր բարձր տաղանդին , անոնք ման վարչապետութեան և անընկճելի կամքին ու աղքատութեան շնորհիւ՝ հրաշքեր գործեց և անմտանալի իշխաններ թողուց իր ետեւէն , և առնցնէ մէկն է 1907ի սկզբները ըրած մէկ փրկագործութիւնը այս տողերը ըստարագրուին անձին վրայ , որուն համար անբաւ շնորհակալութիւններ պէտք է յայտնել իրեն ու մեծ յոյս ունիմ թէ՛ այս քանի մը տկարագոյն տողերով իմ սրտագին շնորհակալանց անոցը ձայնը իրեն հասնելու կը յաջողիմ , օգտուուելով առիթէ մը՝ որ շքանշաքախու և թանկագին է :

Որչափ ալ զանազան կուսակցութիւններ պայտարին Անգլիոյ մէջ գտնուած Լորտերու իրաւասութեանց սահմանին դէմ , և թերեւ իրաւամբ , սակայն պիտի ցանկանանք որ անգլիական Մեծածաւալ կայսրութիւնը իր արքայական

հովանոյն ներքև բազմաթիւ Լորտ Գրոմբրենը ունենար, անգլիական Կառավարութեան արգարտութիւնը խզմը տրե՛ն բաշխելու և տարածելու համար անոր պէտքը զգացողներուն վրայ:

Վերադառնանք օրուան շքանշաններուն: Վերթորիս Թագուհւոյն մահուանէն վերջ, Անգլիոյ գահը բարձրացաւ իրեն որդին Եգուարդ Է. 60 տարեկան հասակին մէջ, և ութը տարուան կարճ ժամանակամիջոց մը իշխելով՝ մահազատեց Թագաւորի տիրապետութեան վերջին փոխակերպը: Եգուարդ Է. իր սուրբ մէջ թաղելով Կայսերական ընտանիքը և համայն Անգլիոյ փոքրամտերը:

Եթէ Մեծ Թագուհւոյն օրով տեղի ունեցած Հարուստին Ափրիկէի պատերազմները այնպէ՛ր գրգռեցուցին, Եգուարդ Է. իր օրով սակայն՝ պատերազմող այդ երկու ազգերուն սրտին վրայ բացուած վերքերը սպիտակ հանգուցեալ Թագաւորին խաղաղասիրական մէկ կարգադրութեամբը: այն է՝ Բարեկրօնը, Նաթալի, Օրանտի և Թրանսալի ինքնօրէն Կառավարութեանց Միացումը, և Զօրավար Պօթալի Միացեալ Հանրապետութեան Վարչապետ կարգուիլը, ներկայացուցչութեամբ Փոխարքայ Լորտ Կլաուսթօնի, որ անդամակի որդին է հազարեցեալ մեծանուն քաղաքագէտ Կլաուսթօնի: Այս կարեւոր գէպը տեղի ունեցաւ Եգուարդ Է. ի թագաւորութեան վերջին տարւոյն մէջ:

910 Մայիս 21ին, 68 թնոյանօրին հարուստներ - հանգուցեալ թագաւորին ապրած տարիներուն թուով - կը ծառայեցին թագուհւոյն հանգեաները խաղաղասիրական թագաւորին, և Հանտոն պարտիները՝ անշուշտ հիացուածով գիտեցին Եգուարդ Է. ի մարմնը Ռիտտօր փոխարքայ թափարին յաւիչ և վեհաշուք գնացքը, որ սակեր բանակներու և բարեկեցեալ վեց-եօթը միլիոն անգլիացիներու մէջէն կանցնէր Ռեսթմոնթի թերակէտէն մինչև Հոսթին-Շոլ, և Հայտ-Բարբրէն մինչև Բատնիկթըն: «ԹԱԳԱՒԱՐՔ ՄԵՌԱՎՈՒՄ Է՛ր»: խորունկ սուգը և վշտակցութեան մատնելով ամենայնպէս գործառնականէն սկսեալ մինչև ամենաթուրք անիշխանականները...

Միեւնոյն Մայիս ամսոյն մէջ, Անգլիոյ Վեհապետ հրահանգեալ Կալի Իլյանը (Le Prince de Galles) ժօրժ Ե. 45 տարեկան հասակին մէջ,

ԿԵՅՑԷ՛ ԹԱԳԱՒԱՐՔ

Հանգուցեալ Թագաւորին թագուհւոյն յաջորդող Զօրեք շարթի օրը՝ Անգլիոյ Երեսփոխան Ժողովը գումարուեցաւ լսելու համար ժօրժ Թագաւորին յայտարարութիւնները, որ Վարչապետ Մր. Եգուարդի միջոցաւ հաղորդուեցաւ ժողովին խոր լուսութեան և սուրբ մէջ՝ որ հետեւեալն է. «Թագաւորը գիտէ թէ Երեսփոխան Ժողովը կը մասնակցի այն խոր ու յանկարծական վշտին, զոր Ն. Վեհապետութիւնը կրեց իր Հօրը, Հանգուցեալ Թագաւորին մահուամբը, և թէ Ժողովը կ'ըմբռնէ այն կորուստը որ այս դաւան իրաւութեան պատճառաւ Ն. Վեհապետութեան իր երկրին ու իր ժողովուրդին բարօրութեան համար երգուարք թագաւորին ունեցած հոգածութիւնը, իր թագաւորութեան ամբողջ տեղութեան միջոցին իր հարկային պարտականութիւնը կատարելու մասին անոր ցոյց տուած եւանգը, ներութեան մէջ և վտանգի հանգեպ պարզ քաջատարութիւնը երկար տանի պիտի յարգուին և պատուուին անոր բարձր հպատակներուն կողմէ թէ՛ այս կղզիին մէջ, և թէ՛ ծովերէն անդին:»

Վարչապետը երեսի. Ժողովին մէջ անգամ մը ևս գրուատեք ընելէ և ցաւակցութիւններ յայտնելէ յետոյ Հանգուցեալ Թագաւորին նկատմամբ, կը խնդրէ Ժողովէն շնորհատրել ժօրժ Ե. թագաւորին գահակալութիւնը: Եւ երեսի. Ժողովը կողմէ հետեւեալ ուղերձը կը մատուցուի նորին Վեհապետութեան. «Ժողովս իր համարութեան ապահովութիւնը կը ներկայացնէ Վեհ. ժօրժ Ե. թագաւորին այն մեծ վիշտին ու կորուստին մէջ, որուն ենթարկուեցաւ, և իր անկեղծ շնորհատրութիւնները բարեբաւտիկ Գահակալութեան համար և կապահովէ Ն. Վեհապետութիւնը թէ՛ միշտ անձնուիրութիւն պիտի ունենար անոր անձին համար և համոզուած է թէ՛ նախանախաժութեան օգնութեան անոր թագաւորութիւնը նշանաւոր պիտի ընէ: Գիտանալ յարաւուն շնորհակցութիւնը՝ որուն նպատակը պիտի ըլլայ առաքինութիւնը քաջակրեւ, թագաւորութեան զարգացումն ու բարօրութիւնը նպատաստելու և իրեն հուատարիմ Ժողովուրդին իրաւունքներն ու ազատութիւնները պաշտպանել:»

ԿԵՅՑԷ՛ ԹԱԳԱՒԱՐՔ

Լորտերու Ժողովին մէջ ալ միեւնոյն ձեւակերպութեան ներքե տեղի կ'ունենան, որուն կը հետեւի թագաւորին երգուման բանասէին վիճարանութիւնները, որոնք այս անգամ փոփոխութիւններ մտցուած են անգլիական ազգին Բարձրագոյն Ժողովներուն կողմէն:

Այսօր 21 Մունիս՝ Ն. Վեհապետութիւն մօրժ Ե. Անգլիոյ Թագաւոր - Կայսրը, Անգլիական Մեծ ազգին ընդհանուր ուրախութեանց և աննախընթաց խրախճանութեանց մէջ իր թագաւորութեան հանգեաներուն առթիւ կ'երգուի հետեւեալ բանասէնով:

«Այո՛, ճշմարտագէտ կը գաւանդի, կը խոստովանիմ և անկեղծօրէն ու հանդիսարարագէտ կը յայտարարեմ Աստուծոյ առջև թէ՛ հաւատարիմ բողոքական եմ, և թէ՛ իմ թագաւորութեան գահուն բողոքական յաջորդութիւնն ա-

պահովելու համար գրուած օրէնքներուն ճշմարիտ ոգին համաձայն իմ իշխանութեան լիովին գործադրելով նկատ պիտի առնեմ և պահպանեմ նոյն օրէնքները:»

Ու նորին Վեհապետութեան այս երգուման ձայնին պիտի միանան իրարու բերաններէ Մեծն Բրիտանիոյ Թագաւորին հասցնին ուղղուած օրհներգութիւնները, որուն կը ձայնակցին Եգուարդ Է. անոնց հետ միասին գալլով:

Կեցցէ՛ ժօրժ Ե. ԹԱԳԱՒԱՐՔ - ԿԱՅՐՈՐԸ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԱԶԳԻՆ:

Գահիրէ 21 Յունիս 1911

ԵՂԻՇԷ՛ ԹՈՒՐՈՍԵԱՆ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ՉԷՍԹՐԻՒ ՇՐԱԿԻՐԸ ԵՒ ԳԻՐԿՈՐ ԶՉՐԱՊ

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը հաշտուելէն յետոյ, Անատոլի մէջ երկաթուղիներ շինելու համար այլ և այլ Ընկերութիւններ ծրայիրներ ներկայացուցին Օսմանեան կառավարութեան: Չէսթրիկ ծրայիրն ալ ատենցէ մէկն է՝ որ Պատգամաւորական Ժողովի 119րդ նիստին մէջ վիճարանութեան գրութեով մեթոքուեցաւ վիճարանութիւնը:

Բնական է որ Անատոլի մէջ երկաթուղիներու հաստատուող գերազանցապէս օգտակար կըլլայ երկրին տնտեսական կազմութեան, յատկապէս Սահմանադրութեան անկեղծութեամբ, հետեւաբար՝ այդպիսի ծրայիրներու ձգտումը, մերժութեամբ և գոհարութիւններու առջև գրաւիլը՝ կրէք լաւ գաղափար չ'տար ձեռնհաս Լարմնոյն մասին: Թեան նկատմամբ:

Օսմ. Խորհրդարանի հայ պատգամաւոր Գրիգոր Զօրայոն է միայն որ Չէսթրիկ ծրայիրը պաշտպանած է խիզախ սեփ մը և հակառակ այնոր 64րդ դէմ 76 ձայնով մերժուած է նկատի առնել Չէսթրիկ-ծրայիրը: Այս պատգամաւոր Գ. Զօրայոն ամենախոստովանէն, քաղաւած մը՝ որ այժմեակներու մէջ արտասանուած է:

«Այս վիճարանութիւնը նոր պիտի ըլլայ, երկար տաննուան խնդիր է, երբ վիճարանութեան մեծ մասը երկու անգամ է արգէն, երբ 56 ստորագրութեամբ թագաւոր մեկ ալ տրուած է որ ստիպողականութեան որոշումով օրակարգ անցած է: Այլ հիմա ինչն է որ յանկարծ օրէն կ'ըլլէր և յետագայ կուրէք խնդիրը:»

«Այս գործին հետապնդողները երբ տարին է վեր կը դեգերին, կը քաշքային մեր գաւառներու մօտ երբ ամենք նիւթոյան ապահով կարողութեամբ մը կը ներկայանան, երբ անոնք Թուրքիոյ մէջ մինչև հիմա նմանը չի տեսնուած նպատակով պայմաններով պարտաստակաւ թիւն կը յայտնեն այս աննակարեւոր գործը գլուխ հանելու և Անթրիկեան Կապադոքսիան նպատակաւոր վկայութիւնն ալ ունեն իրենց հետ, ալ չեմ հասկնար թէ՛ ինչն չ'ազնոր նկատի առնել զայն: Եթէ զիմու՛մ ընողը Թրանսկան Ընկերութիւնը մը ըլլար, խիղի նկատի կ'առնէր և հետեւեալ կուտայրքը կ'արձակէր:»

«Մի՛ աղմկէք, ըսածս պիտի ապացուցանեմ: անցեալ տարի գործեցաւ Նատալիանի վերանախուժում, Պատերազմ-Սօստ երկաթուղիի գծին շինութիւնը ինչպէս յանձնեցիք քիլօմէթրին 200,000 ֆրանկի վերջին գինով մը: Բայց մի՛ մոռնար որ տակաւին շատ աւելի ծանր պայմաններով շինուած ուրիշ երկաթուղիներ կան: Ամենէն ծանր պայմաններով շինուած են Իուսթինի երկաթուղիները: Կան տակաւին Պատգամաւոր երկաթուղիին ծանր պայմանները: Բայց կը հարցնեմ. արգէտք այդ զիճերու սուղ շինուած ըլլալէն ազգը փաստաւած է այսօր, թէ ընդհակառակն օգտորուած է: Այնպիսի կէտի մը յանգած է գործը, որ լսածիս նախելով Չէսթրիկները սկսած են յուսահատել: Այլ ևս մտածեցէք, երբ այնքան անհրաժեշտ պէտք կայ երկաթուղիներու, այս պատուական առիթը փայտելու երկրին համար օգտակար կըլլայ թէ՛ փաստակար:»

Վարչապետ Հազըր փոշա պատարաններով Գ. Զօրայոն խօսքե-

րուն, ըսած է. «գործին երկարելուն պատճառք այն է որ Անթրիկեան կառավարութիւնը, հին պայմանագրութեան մը մէկ յօդուածը այնպէս կը մեկնէ թէ՛ Թուրքիա գտնուող Անթրիկեան հպտակները պէտք չ'է՛ որ Օսմանեան պատարաններու առջև գտնուին: Մէկ խօսքով, Անթրիկեան կառավարութիւնը ինչպիսիքն տարբեր հաշիւաւանք մը տալ կուզէր, քան Եգուարդին միւս Պետութիւնները կարող են ընել: Կիսով մը 81 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութեան մը վերջ չ'է տրուէր, և այլ:»

Արիւ Տայ պատգամաւոր մը Տր. Տալուարեան հակառակ բունտուած է եղեր, երկաթուղիներու շինութեան գէժ՝ Յառաջգիտութիւնն ալ այսպէս կըլլայ:...

ԽՐԱՏՆԵՐ

Մի՛ պարծնար գեղեցիկութեամբ գոր ունի, Կամ տաղանդով, Աստուք թեղի ընծայուած են Իբնուլիւնը, Գիւրուսէն, Գուրբերուք արհեստը չ'են քուրիւրը չ'են: Չըզուանքով, Բատմահանքով մի՛ ներկատե անոնք որ ինչը գրուած են, Գե՛մքով՝ աղբիւր, մարմնով՝ աբխազ, մըքով մը ծնէ ապիկար, Թանցանքն իրենցը չէ՛ ինչպէս արժանիքը զեղեք չէ: Միայն աղուք ներկատեք' մը, վե՛ն Տոքի՛ մը պայման՝ Մեր անձնակն գործն է, Է՛տնով՝ հարստանալ պատաճ է: Որովհետեւ հոգի մ'աղնի՛ր՝ ծընունդն երկար կըտու՛ի մը Բրնութեան զըրած վայրցը ընտանգներուն Ընդդէմ մըքուած, ինչ ալ ըլլաւ, խոնարհ էակ կամ հանճար, Գիտցի՛ր՝ սչինչ կայ թանկագին որքան սիրով սոցորուն՝ Միտ մը մարտը, զու ճիգերովդ իսկ գործըրուած անտարրը: Գեղեցիկագո՛յնն արձաններուն, երգերուն ու զըրքերուն: ԱՐՇԱԿ ԶՉՈՒՆԵԱՆ

ՆՍՄԱԿ ԳԱՂՒԻՒԷՆ

ՀԱՅՈՒՆՆԵԱՑ ՄՈՒՌԹԻՒՆ ԳԱՂՒԻՒՆ Գահիրէ 7 Յունիս 1911 Խմբ. ԱԵՂՄԱՅՈՒՆ ԼՐԱԳՐԻ Աստ Գանիլիի Հայ Միութիւնը կը խնդրէ որ քաղաքացիները ստիպուին իրենց արտաքին գործերը իրենց անհատական գործիքներէն օգտուելու: Կանխայայտ շնորհակալեցով ի յիման Հայունեաց Միութեան Աստիպարութեան Աստիպարութեան Ա. Գ. Բոյաւս Ա. Թերմիսլան ՄՈՒՐԹԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԳԻՐ. ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ ԵՊՈՍԿՈՍՈՍԻ ԵՄ ՄԱՍՄԱԿ ԳԱՂՒԻՒՆ ԱՌԱՋՈՆՆԵԱՑ ՄՈՒՌԹԻՒՆ

Ազնուուճի Տիկինն և Թերմիսլան Աստիպարութեան Ա. Գ. Բոյաւս Աստիպարութեան Ա. Թերմիսլան ՄՈՒՐԹԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԳԻՐ. ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ ԵՊՈՍԿՈՍՈՍԻ ԵՄ ՄԱՍՄԱԿ ԳԱՂՒԻՒՆ ԱՌԱՋՈՆՆԵԱՑ ՄՈՒՌԹԻՒՆ

Ազնուուճի Տիկինն և Թերմիսլան Աստիպարութեան Ա. Գ. Բոյաւս Աստիպարութեան Ա. Թերմիսլան ՄՈՒՐԹԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԳԻՐ. ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ ԵՊՈՍԿՈՍՈՍԻ ԵՄ ՄԱՍՄԱԿ ԳԱՂՒԻՒՆ ԱՌԱՋՈՆՆԵԱՑ ՄՈՒՌԹԻՒՆ

իգական սեռի գաստարակութեան կարևորութիւնը ո՞վ կարող է ուրանալ, մինչև անգամ աւերողը և այդ մասին երկար գրել ու խօսելը Ազգերու անոջ գիտութիւնը և բարձրացումը չէ՛ որ մեծապէս գաստարակեալ մայրերէն կախում ունի այդ նպատակին ուղղուած ձեր աշխատութիւնը ամեն Հայ պէտք է գնահատէ. հակառակ անկարելի է մտածել, մահուանը՝ երբ այն նուիրուած է Հայաստանի իգական սեռի գաստարակութեան: Հայաստանի մէջ կրթութեան ու գաստարակութեան համար ի գործ գրուած աշխատութիւններն քիչ բաժին հանուած է իգական սեռին:

Հայաստանի մէջ իգական սեռը, տակաւին սոցիալական խառնարկ մէջ կը թարթալի, և շատ անգամ տակաւին սարակներ են անոնք և անցիկապ ըլլողներն իրենց մայրական պարտականութիւններուն ուստի: Միութեանը ընտրած նպատակը պէտք է ամեն կողմէ քաջակրեւի, և Փարսեանի երկրին ընտրած Հայ Տիկինները և Օրիորդները իր Հայաստանի բոլորներու աշխատութեանց և ազգատուութեան արգանտեղով պարտական են միանալ ձեռք տալ, իրենց լուսնաթով օգնել, տարածելու համար կրթութեան և գաստարակութեան լոյսը Հայաստանի իգական սեռին մէջ:

Ձեր գրած 45 Օսմ. Ոսկիի գումար Գուտու. Վարչութեան որոշումով ինչպէս ձեր այլ ցանկութիւնը ըլլալ կը կարծեմ, յատկապէս իրենց անհատական կան Որբանոցի գաստարակութեան, սո աժմ այդ գումարը փրկեք որքանոց փոխուէն, և այժմ ինչը որքան որ ուրախութեան արտաստեղծութիւնը կ'օրհնեն իրենց բարեբարները և արեւշատութիւնն և երջանկութիւն կը մաղթեն ձեզ:

Այս որբանոցը կը քաջապահուէր Կ. Պոլսոյ նպատակը Յանձնարարութիւնը զրուած ամսական 7 Օսմ. ոսկիով, և սուրբին անդին եկած նուէրներով: Անցեալ Մայիսին սկսեալ նպատակ յանձնարարութեան ամսական 7 ոսկիի փոխարէն զարկերուցած էր և հաջիւ-հաջ մինչև գործուն հանցիքը, բոլոր միջոցները սպասած էին, և մնացած չ'էին գումարով չէր կայելի որբանոցը բաց պահել, վարչութիւնը ստիպուած կոչ հրատարակած էր Մշոյ մէջ և երկուցուց լոյս բերելէն յորդորներ տրուած էին բարեկրնութեան մէջ մէկ որբերով իրենց տաններուն մէջ պատասխանով, որբեր լուրջին կը պատասխան չէ ցըրուել զիճերը, զշատ ծախք մը չ'պիտի ըլլայ, մեր միայն կ'ըլլեն միւսին չ'ըր հացով մը պիտի բաւականանայ, բաւական է որ մեր կրթութիւնը շարունակեց և որ մեր վարչանաւ-չուարած ինչ ընելին չ'էր գիտեր, ստացայ Պր. Ղազար Բոյաւսի աւետարան նամակը և անոր ինչպէս որբերուն լուր հասուցի «օրհնեցէ՛ք, ըսի Գանիլիի Հայաստան Օրհնեալ Միութիւնը որ ձեզի օգնութեան հասաւ: Անոնց մանկական ուրախութիւնը և կայտառները աննկարարելի են: Որբանոցի Հոգաբարձու ձեռքով որ հրատարակուած անուած էր, ձեր օգնութեան շնորհիւ ու մեր յորդորներով հրատարակուել ետ առաւ, ու ետանդով իր պատճենին փարեցաւ: Ահա այս պատճեններով ձեր այն գնութիւնը շատ յարգելի և գնահատելի եղաւ, ուստի սրտապէս կ'օրհնեմ սպին և պատուական ՄՈՒՐԹԻՒՆԻ՛ՆԻ և յաջողութիւն, յարաբեւութիւն ու բարեգաւաճում կը մաղթեմ:

Միայն աղուք ներկատեք' մը, վե՛ն Տոքի՛ մը պայման՝ Մեր անձնակն գործն է, Է՛տնով՝ հարստանալ պատաճ է: Որովհետեւ հոգի մ'աղնի՛ր՝ ծընունդն երկար կըտու՛ի մը Բրնութեան զըրած վայրցը ընտանգներուն Ընդդէմ մըքուած, ինչ ալ ըլլաւ, խոնարհ էակ կամ հանճար, Գիտցի՛ր՝ սչինչ կայ թանկագին որքան սիրով սոցորուն՝ Միտ մը մարտը, զու ճիգերովդ իսկ գործըրուած անտարրը: Գեղեցիկագո՛յնն արձաններուն, երգերուն ու զըրքերուն: ԱՐՇԱԿ ԶՉՈՒՆԵԱՆ

ՄԱՐՏԻՈՍ ԹԱԳԵՈՍԵԱՆ

ԳԵՐՁԱՎ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ Երար Սահա, Օսթրոյի Պագի նորակառոյց վաճառատան մօտ Թիւ 11 Անոնք որ ճաշակաւոր ցոփալով մը ունենալու համար գանազան սեղեր գիւծած ու զօգուց մնացած են, թող անգամ մը մեր մտաւաստանը այնքան պատրաստ եմ իրենց հետ պայմանաւորուել որ եթէ իրենց յանձնարարութիւնը գոհացող չ'գտնեն, կանխավարձը անբողբոջ ին ին պիտի ստանան:

Այս պայմանի՛ ճաշակաւոր հազուելու փոփոքողներուն համար, ներպատաստոր ստիճ մը պիտի ըլլայ: Ապառիկ սպալանքները նկատուողութեան չ'են անուիր, և անուիր որ ինձ կը գիտեն, զիբար կրնան բոլորանիկ ապառիկներ տարբերութիւններ թէ՛ գործ մարտութեան և թէ՛ գիտերու մասին: ՄԱՐՏԻՈՍ ԹԱԳԵՈՍԵԱՆ 147 - 175

